

Michael Haller

Die Reportage

6. Auflage

UVK Verlagsgesellschaft mbH

Міхаель Галлер, доктор філософії, є професором загальної та спеціальної журналістики Ляйпцизького університету та науковим директором Інституту практичних досліджень у галузі журналістики. По завершенню підготовки зі спеціальностей філософія, соціологія та політологія він працював керівним редактором у відділі місцевої та регіональної інформації газети «Basler Zeitung, відтак співробітником у «Weltwoche» в Цюріху. У 1975 році він перейшов до журналу «Spiegel» у Гамбург на посаду редактора та репортера у відділі зарубіжної інформації. У 1987 р. він перейшов до газети «Zeit» як керівник відділу. З 1990 р. він займається дослідженням та розвитком ЗМІ. У 1993 р. він отримав запрошення в Ляйпцизький університет; з 1997 р. він керує кафедрою журналістики.

Крім журналістської діяльності М.Галлер з 1980 року працює викладачем в академіях та школах журналістики. Численні публікації у фахових часописах та антологіях. Його основними публікаціями є книжки: «Recherchieren» 1983 ff.; «Medien-Ethik» (вид. з Г.Голжей) 1991 ff.; «Das Interview», 1991 ff.; «Aktuelle Entstehung von Öffentlichkeit» (вид. З Г.Бентеле), 1997; «Die Kultur der Medien» (Вид.), 2002. «Das freie Wort und seine Feinde» (Вид.), 2003. «Leitbild Unabhängigkeit» (вид. Фраймутом Дуве), 2004. М.Галлер є видавцем «Message» – міжнародного фахового часопису, що висвітлює питання журналістики.

Міхаель Галлер

Репортаж

Академія Української Преси
Центр Вільної Преси

УДК 070.422:82-92](075)

ББК 76.01я7

Г15

Міхаель Галлер

Г15 Репортаж: Навчальний посібник / Пер. з нім. В.Климченко, В.Олійник; За загал. ред. В. Ф. Іванова. – К.: Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. – 348 с.

ISBN 978-3-89669-305-1 (нім.)

ISBN 978-966-2123-28-9 (укр.)

Читачам пропонується посібник “Репортаж” видатного німецького дослідника журналістики Міхаеля Халера. Ця книга стане в нагоді всім, хто хоче навчитися або поліпшити навички практичної журналістики”

Ця праця включно з усіма її частинами захищена авторським правом. Кожне використання поза вузькими рамками закону про авторське право без дозволу видавництва є недопустимим та караним. Це стосується зокрема розмноження, перекладів, мікрофільмування та зберігання й опрацювання в електронних системах.

Стереотипний передрук 5-го переробленого видання 2006 р.

ISBN 978-3-89669-305-1 (нім.)

ISBN 978-966-2123-28-9 (укр.)

*Видання книги стало можливим завдяки підтримці
Посольства ФРН в Україні*

© UVK Verlagsgesellschaft mbH, Konstanz, 2005

© Академія Української Преси, 2011

© Центр Вільної Преси, 2011

© В.Климченко, В.Олійник, переклад, 2011

*«Сучасний газетний репортаж спи-
рається на журналістське прагнен-
ня подолати соціальні дистанції та
інституційні бар'єри, щоб зазир-
нути за фасади. Він збирає повідо-
млення очевидців, власні спостере-
ження й переживання і знайомить
читача з їхнім змістом почасти роз-
повідною, почасти описовою, почас-
ти зображальною мовою».*

(Стор. 121)

Зміст

Передмова від видавця	10
Передмова	13
Частина перша: Про репортаж	15
1. Вступ: До історії репортажу	18
1.1 Літературна традиція: Подорожні нотатки	19
1.2 Журналістська традиція: Розповідь очевидців.....	31
1.3 Сучасний репортаж.....	38
1.4 Репортаж та масова преса	45
1.5 Література та журналістика	48
1.6 Егон Ервін Кіш та дискусія про реалізм.....	51
1.7 Відродження репортажу в Німеччині	56
1.8 Нова журналістика та поп-журналістика.....	58
1.9 Страх, джунглі та світове село	63
1.10 Про «рівновагу співчуття».....	73
2. Зближення: Про визначення репортажу	79
2.1 Чи слід взагалі визначати суб'єктивні форми викладу?.....	80
2.2 Наскільки корисними є визначення підручника?.....	82
2.3 Як репортер реалізує свою тему?	88
3. Розмежування: про споріднені форми викладу	92
3.1 Репортаж або нарис?.....	95
3.2 Протиставлення.....	98
3.3 З елементами нарису та текст як нарис.....	104
3.4 Двоїста натура «історії для інформаційно-політичного часопису»	105
3.5 «Тотальна історія» або «повідомлення»	112
3.6 Між «об'єктивним» та «суб'єктивним»	116
4. Резюме у п'ятьох тезах	121

Частина друга: Практика репортажу	123
1. Зробити з події тему репортажу	126
1.1 Розуміння теми під репортаж	127
1.2 Цікавий аспект	128
1.3 Сильна подіями сторона теми	129
1.4 Роздаровані теми	130
2 Палітра належних репортажних тем	133
2.1 Події та заходи	133
2.2 Середовище	136
2.3 Трендові теми	140
2.4 Рольова гра та власний досвід	143
2.5 Особи	147
2.6 Політичні події	150
2.7 Наукові теми	156
3. Збір матеріалу	158
3.1 Підготовка через попередній пошук	158
3.2 На місці	160
3.3 Розпитувати означає: дати розповіді	164
3.4 При комплексних темах: повний пошук	168
4. Перед написанням: звести докупи формат та зміст	170
4.1 Квінтесенція	170
4.2 Узгодженість	172
4.3 Структура історії	174
4.4 Динаміка: вступ, контраст, напруження	178
5. Під час написання: бути з речами та в мові	186
5.1 Боротьба (до судоми) з правдою	186
5.2 Різноманітні мови	190
5.3 Мовне вираження	201
5.4 «Моя мова»: чия мова?	206
6. Після написання: дати відстоятися	210

Репортажі-вправи	214
Текст 1: «Я – християнський лідер» (Андреас Ландвер)	215
Текст 2: Чемпіонат світу з футболу: Uma festa Portuguesa (Карстен Коллоге)	218
Текст 3: «Ну ж бо, тягни його за волосся» (Анне-Катрін Штюбер).....	221
Текст 4: «Серце має качати далі» (Йорн Гонс)	225
Текст 5: Мушлі також слід саджати (Кай Штумпер).....	229
Текст 6: Пласти жалобний вінок (Кай-Ове Кесслер)	232
Текст 7: Гангстер залишив мене напризволяще (Міхаель Гейфкен).....	235
Текст 8: Як хлопчик за викликом у «Борделі Парадокс» (Дірк К. Флек).....	239
Текст 9: Залаштунковий керівник з добрим тоном (Уц Ледербоген)	244
Текст 10: Шкіра, повна спогадів (Ренате Кауфельд)	247
Частина третя: Репортери пишуть про свою роботу .	251
Герман Шрайбер про журналістський жанр репортажу: Ознаки та прикмети	254
Юрген Ляйнеманн про портретування: Публічний опис особи	262
Сибіллі Краузе-Бургер про гравців у політиці: Заглядати під маски	280
Яна Зімон про людей у повсякденні: Як життя стає історією	291
Кордт Шніббен про теми повсякдення: В полі зору – деталі, а в голові – історія	299
Йенс Вайнріх про спортивний репортаж: Метушня у змішаній зоні.....	311
Петер-Матіас Гедде про подорожніх та фронтових репортерів Долати дивовижне.....	318

Додаток	334
Автори	334
Література	337

* * *

Рисунки

Рисунок 1: Походження репортажу.....	37
Рисунок 2: Сучасний тип репортажу	43
Загальна схема: Форми викладу функціональні.....	90
Рисунок 3: Форми викладу, засновані на фактах	119

Визначення та резюме (тести в рамці)

П'ять тез до виникнення та функції сучасного репортажу..	40
Теорія: Дійсність репортажу	59
Форми репортажу в телерадіомовленні	102

Вказівки та рекомендації (тексти в рамці)

Від ідеї теми до теми репортажу	126
Розкриття теми: правильний підхід.	152
Чуттєве сприйняття	161
Сприйняття через усвідомлення	163
Збір матеріалу	167
Форма та зміст.....	172
Перед написанням: накреслити історію.....	183
Основні драматургічні правила	185
Коли писати від першої особи?	197
Двадцять порад для написання репортажів	208
Переробка.....	211

Передмова від видавця

Шановні колеги!

Черговий том Бібліотеки масової комунікації Академії Української Преси присвячений одному з основних журналістських жанрів – репортажу. Відомий німецький дослідник мас-медіа Міхаель Галлер дав глибокий аналіз історії та практики цього жанру. Український читач неодмінно зверне увагу на те, що жанровий розподіл у німецькій та вітчизняній журналістиці суттєво відрізняється. Є відмінності і в тому, що ми розуміємо під тим чи іншим жанром. Найбільша різниця виникає тоді, коли розглядаються художньо-публіцистичні жанри, зокрема, нарис. Але і в підходах до репортажу чимало особливого. Проте це ніяким чином не знижує вагу та цінність посібника, який ви тримаєте в руках. Україна в цілому, і українська журналістика зокрема, є частиною глобального інформаційного простору. Ми вже ніколи не будемо жити уособлено. Це просто неможливо, бо інформаційних кордонів більше не існує. Якщо ми хочемо робити конкурентоспроможний та привабливий для аудиторії продукт, ми маємо знати закономірності його виробництва у цивілізованих країнах. А Німеччина – це не тільки одна з економічно найрозвинутіших країн світу, а й держава з тривалими та стійкими традиціями читання. І те, що в умовах гострої конкуренції аудіовізуальних медіа, німецькі газети, хоч і з втратами, але зберігають свої позиції, заслуга і майстерності німецьких колег.

Хоча мова тут має йти не тільки про майстерність. Міхаель Галлер детально роз'ясняє загальні правила журналістської творчості. Головним тут є відповідальність перед аудиторією. Їй не можна брехати, не можна її кривдити, надаючи недоброякісну, перекручену інформацію. Соціальна відповідальність німецької журналістики ввійшла в кров і плоть працівників медіа-індустрії, чого, на жаль, не можна сказати про їх українських колег.

Німецька журналістика пройшла важкий шлях. На ньому були часи нацистського панування, коли преса стала вірним знаряддям тоталітарного режиму, допомагаючи йому встановлювати новий порядок не тільки на вулицях, а й у головах населення. Ті часи послужили для німецьких колег важливим уроком. І тепер від початку журналістської кар'єри новачки вчаться чесно та всебічно збирати та подавати інформацію. Саме на головній – інформаційній – функції журналістики робиться основний акцент. Аудиторія має право знати всі головні події та підходи учасників у цих подіях. І справа аудиторії обирати ту чи іншу точку зору, а справа журналіста допомагати їй. Тобто, починаючи роботу зі збирання матеріалів для публікації, журналіст має пам'ятати, що його основною метою є задоволення права аудиторії на отримання достовірної та повної інформації, яка має суспільний інтерес. Ця інформація конче потрібна людям, бо без неї вони не зможуть зорієнтуватися у сучасному складному світі, виробити уявлення та орієнтири. Тому основна робота й основне завдання журналіста – збирання фактів, робота з інформацією, а не висловлення власних міркувань з її інтерпретації.

Звичайно, право суспільства на інформацію передбачає право журналіста здобувати цю інформацію, мати до неї безперешкодний доступ, критикувати всіх, хто завинив перед суспільством, зберігати у таємниці свої джерела інформації, якщо вони того вимагають.

Обов'язком журналіста є чесне, точне та збалансоване висвітлення подій та вчинків окремих осіб. Одне з основних завдань журналіста – це пошук істини і повідомлення про неї. При цьому журналіст повинен бути максимально чесним і незаангажованим.

Він має виявляти обережність у поводженні з фактами, не перекручувати їх, уникати помилок, обов'язково перевіряти інформацію. Перекручування фактів неприпустиме за жодних обставин. Мета не виправдовує засобів. Брехати аудиторії неприпустимо!

Журналіст має право дотримуватися власних поглядів, але не має нав'язувати ці погляди іншим. Він повинен збирати й надавати всі факти та погляди, навіть ті, які не збігаються з його особистою точкою зору. Особливо це важливо у представленні позицій пересічних громадян, які зазвичай не мають

можливості висловитися. Для журналіста не має бути різниці між офіційними та неофіційними джерелами інформації.

Дуже важливо чітко відокремлювати викладення фактів від їх аналізу та коментарів. Це загальне правило для всієї західної журналістики. Також, що є особливо актуальним в українських реаліях, необхідно відокремлювати рекламну інформацію. Особливо небезпечним є створення гібридів інформаційних та рекламних повідомлень.

Окреме завдання журналістів – це інформування населення про дії влади. Пересічний громадянин не має прямого доступу до засідань владних інституцій. Журналіст тут виступає у ролі посередника. Причому його інформація має бути незаангажованою, показувати переваги та недоліки кожного рішення. Також має чітко фіксуватися та показуватися реакція населення на дії можновладців.

При збиранні інформації особливо важливо пам'ятати про журналістську професійну відповідальність. Це відповідальність не перед власником чи спонсором, а перед суспільством.

Ми щиро сподіваємося, що вивчення репортажу за допомогою посібника Міхаеля Галлера допоможе як студентам, так і вже практикуючим журналістам.

Валерій Іванов,

*професор, доктор філологічних наук,
президент Академії Української Преси*

Передмова

Є речі самі собою зрозумілі. «A rose is a rose, is a rose»*, говорила американська письменниця Гертруда Стайн про те, чого не можна визначити, а можна лише якось внутрішньо зрозуміти.

«Репортаж є репортаж», це вже той чи інший репортер пояснював молодій колезі, коли вона захотіла дізнатися, як же пишуть репортаж. Тут, мовляв, усе залежить від особистих вражень, індивідуального стилю та вродженого чуття мови. Ну й, звичайно, від теми. Правила? Майже жодних. Критерії? Кожного разу нові. Добрий репортаж – це ж літературний мистецький твір і говорить сам за себе.

Однак ті ж самі журналісти завжди є одностайними, коли про опубліковані репортажі кажуть: оцей є добрим, навіть дуже добрим, той має певний гандж, а отой є зовсім невдалим. І завжди ж знають, чому. Очевидно, по інший бік смаку існують критерії, що визначають, коли репортаж є репортажем.

Встановлення таких критеріїв та доведення їх до журналістської практики і є завданням цієї книги: вона має закласти основи й, ґрунтуючись на них, дати вступ до написання репортажу.

Вельми делікатна справа: досвідчені журналісти можуть сприйняти це як регламентацію найбільш суб'єктивної з усіх форм викладу, початківці ж, тимчасом, як брак рецептивної практичної цінності. Замість компромісу ця книжка намагається бути справедливою до кожної сторони: у першій частині пропонується основа для рефлексій, у другій – інструкція, а третя знайомить читача з поглядами та стилем роботи відомих репортерів.

Вихід у світ цього триголосья завдячує насамперед багатьом репортерам, котрі з 1986 р. супроводжували цей проект, збагативши його своїм досвідом та знаннями: Петер-Матіас Геде, Юрген Лайнеманн, Сибілле Краузе-Бургер, Кордт Шніббен, Герман Шрайбер. Та передусім Герберт Ріль-Гайзе, який разом з нами на спеціальності «журналістика» в Ляйпцигу ще взимку 2003-04 рр., за кілька місяців до того, як його здолала хвороба, обговорював свої погляди на етику репортера.

* англ. Троянда є троянда, є троянда – *Прим. перекл.*

Книжка має відстоювати солідне ремесло репортажу, а не пустодзвін з претензією на літературу (чому є багато прикладів). Хотілося б, аби вона заохотила журналістів, які наразі працюють насамперед у щоденних газетах, збагатити свої форми викладу суб'єктивними поглядами та манерами висловлювання. Для репортерів це означало б: інакше підходити до справ у майбутньому, змінювати перспективу, розвивати описову мову. Для головних редакторів: допускати індивідуальні рукописи, уможлиблювати участь, спричиняти збентеженість. А для читачів газет: стикатися з незвичними процесами, переживати їх та усвідомлювати їхнє значення.

Це є не утопія, а конкретні можливості газетної праці. Викладене у другій частині книжки ремесло було дійсно розроблене протягом багатьох десятиліть практики підготовки журналістів, застосоване й перевірене у численних курсах та семінарах. Більше тисячі вправ-репортажів з локального тематичного поля були написані та обговорені за цими критеріями. Отже якщо у цій книжці пропонуються перевірені практикою методи, то це є наслідком доброї співпраці з тими, хто брав участь в курсах та семінарах галузевих академій німецькомовних країн, а також у дипломній спеціальності «журналістика» у Ляйпцизькому університеті. За цю непряму допомогу в роботі над цією книжкою я хотів би подякувати всім, хто брав участь у моїх курсах, та випускникам.

Суцільна однотайність панувала серед відвідувачів моїх курсів також щодо того, які з їхніх вправ-репортажів були вдалими й чому. Хоча й написані за поганих технічних умов, багато з них були вдалими з першої спроби. Десять з них я в обробленому вигляді включив до цієї книжки як вправи-репортажі: ознака того, що пропозиції щоденних газет можна без особливих зусиль збагатити репортажними формами. Я дякую авторам за надані тексти.

Після того, як четверте видання перевидавалося протягом багатьох років, стало актуальним значно перероблене та актуалізоване п'яте видання. Документи й тексти з попередніх видань я залишив лише настільки, наскільки вони з плинном часу зберегли свою актуальність. Найсучасніший оригінал-макет створили Маттіас Вольф та Александер Гессель, за що я їм обом щиро дякую, як і редколегії видавництва УФК за її терпляче та підбадьорливе ставлення до нового видання.

Гамбург та Ляйпциг, травень 2006 р.

Міхаель Галлер

ЧАСТИНА ПЕРША

ПРО РЕПОРТАЖ

Перш, ніж говорити про те, як писати репортаж, слід прояснити його ознаки: що саме робить репортаж репортажем?

Навіть якщо критерії змінюються: цей вид тексту є набагато старшим від журналістики. І на ній позначилася традиція розповіді. Той, хто хоче зрозуміти особливість репортажу, повинен знати його походження та становлення.

Журналістські форми викладу ґрунтуються тимчасом більше, ніж на традиції. Вони мають свої варіанти оформлення, щоб бути в змозі відповідати певним публіцистичним цілям та певним очікуванням читачів. Отже щоб зрозуміти, що є репортаж, треба знати, для чого він годиться, а для чого ні.

Є багато споріднених з репортажем жанрів. Який з них обирається, це залежить від теми та матеріалу, від одиниць засобу масової інформації та особистих намірів. Тому сила репортажу може виявлятися лише стосовно інших форм: лише його відмінність від споріднених видів робить репортаж неповторним.

Ця частина книжки пропонує *три різні підходи* до предмету репортаж: історичний, дефініціональний та порівняльний. Три разом узяті вони є базисом, на якому є побудованим журналістське ремесло другої частини книжки.

- ▶ **Перша глава** дає картину історії виду тексту, що привела до сьогоднішнього репортажу. Глава не пропонує безперервного виведення, а розставляє акценти та позначає основні моменти, щоб показати критерії, що є актуальними ще й сьогодні.

Сторінки 18 – 78

- ▶ **Друга глава** критично розглядає різноманітні визначення репортажу. Робиться висновок, що маркування в журналістській практиці мало допомагають. Пропонується функціональне визначення репортажу як вихід з маркувальної дилеми.

Сторінки 79 – 91

- ▶ **Третя глава** показує споріднені з репортажем форми викладу: повідомлення, нарис, історія з інформаційно-політичного часопису, звіт та фонове повідомлення. Відтак обговорюються різні жанри для роз'яснення різниці, придатності та змішаних форм.

Сторінки 92 – 120

- ▶ **Четверта глава** узагальнює отримані відомості про традицію, функцію та своєрідність репортажу у п'яти тезах.

Сторінки 121 – 122

1. Вступ: До історії репортажу

Маються на увазі лише такі оповідачі, як Гомер, Даніель Дефо, Теодор Фонтане, Ернест Гемінгвей або також балакучі шукачі пригод, уїдливі «розгрібачі бруду», автори кримінальних новин та повідомлень зі світського життя? В «Енциклопедичному Лексиконі Майєра» (нім. Meyers Enzyklopädisches Lexikon) дається визначення, що репортаж є «взятим з безпосередньої ситуації, здебільшого коротким повідомленням очевидця про подію, що передає її атмосферу». Й далі: «Репортаж є відносно новим літературним жанром; він з'явився після кількох попередників наприкінці XIX ст. разом із сучасною журналістикою. (...)». Майже дослівно те саме говорить також 20-томний Лексикон газети «Die Zeit» (пор. Bd. 12, Hamburg 2005).

Навіть якщо відволіктися від того, що репортаж не «з'явився після» ні в який час, це визначення хоч і не є хибним, але й не є правильним. Оскільки воно не зважає на вирішальну обставину: тут не повідомляється, тут розповідається.

Якщо з погляду на *історію поняття* виходити з французького (але запозиченого з англійського «to report») слова «репортаж», то опис, власне, є значною мірою точним: це є пов'язаний із сучасною журналістикою й поширений нею спосіб викладу, який суттєво спирається на очевидців. Якщо ж у випадку «репортажу» мається на увазі певний спосіб *опосередковування*, то воно позначає стародавній літературний жанр розповіді, а отже й культуру слухання (яка в наш час усе більше зникає). Оскільки до оповідача належить публіка слухачів або читачів, яка хоче щось звідати та зрозуміти це.

Історія літературного жанру та розвиток журналістського репортажу постійно стосувалися одне одного. Отже під журналістським кутом зору літературний жанр також є важливим, і його слід висвітлити уважніше. Тому ми не прагнемо скоротити історію репортажу до історії сучасної журналістики, а радше

- Kuby, Erich*: Der Spiegel im Spiegel. Das deutsche Nachrichtenmagazin kritisch analysiert. München: Wilhelm Heyne Verlag 1987
- Larsen, Egon*: Die Zeitung bringt es an den Tag. Stuttgart: Groverts Krüger 1970
- Leuschner, Udo*: Zeitungs-Geschichte. Die Entwicklung einer Tageszeitung über zwei Jahrhunderte am Beispiel Mannheims. Berlin: Verlag Die Arbeitswelt 1981
- Luce, Henry R.*: Editor-in-Chief of Time, Life and Fortune, New York: Time inc. 1961
- Lucács, Georg*: Geschichte und Klassenbewußtsein (Berlin: 1923). Neuwied: Luchterhand 1970
- Ludes, Peter; Schumacher, Heidemarie; Zimmermann, Peter (Hrsg.)*: Geschichte des Fernsehens in der Bundesrepublik Deutschland. Bd. 3: Informations- und Dokumentationssendungen. München 1994
- Luft, Friedrich*: Die Geschichte der Berliner Illustrierten. Faksimile Querschnitt durch die Berliner Illustrierte, München, Bern, Wien: Scherz Verlag 1965
- Plinius der Jüngere*: Briefe. Ausgewählt und übersetzt von Mauritz Schuster. Stuttgart: Philipp Reclam jun. 1953 (Das Zitat S. 27 orientiert sich an dieser und der im Sammelband »Klassischer Journalismus« wiedergegebenen Übertragung. Original: Gaius Plinius Caecilius Secundus: Epistulae. Lib. VI.)
- Prokosch, Erdmute*: Egon Erwin Kisch. Reporter einer rasenden Zeit. Bonn: Keil-Verlag 1985
- Riehl-Heyse, Herbert*: Jugendwahn und Alterstarrsinn – mein ganz persönlicher Generationenkonflikt – ein Fragment. München: Blessing 2003
- Riesenfellner, Stefan*: Der Sozialreporter. Max Winter im alten Österreich. Hrsg. vom Verein Kritische Sozialwissenschaft und Politische Bildung. Wien: 1987
- Schanne, Karin*: Anschläge. Der rasende Reporter Egon Erwin Kisch. Stuttgart: Ernst Klett Verlag 1983
- Schutte, Jürgen; Sprengel, Peter (Hrsg.)*: Die Berliner Moderne 1885-1914. Stuttgart: Reclam 1987
- Schütz, Erhard H. (Hrsg.)*: Reporter und Reportagen. Texte zur Theorie und Praxis der Reportage der 20er Jahre, Gießen: Verlag Achenbach 1974
- Sengle, Friedrich*: Die Biedermeierzeit. 3 Bde. XX: Metzler Verlag 1970, 1972, 1980

- Seume, Johann Gottfried*: Spaziergang nach Syrakus im Jahre 1802. (Erstveröff.: 1803). München: Deutscher Taschenbuch Verlag (C. Beck) 1991
- Siegel, Christian Ernst*: Egon Erwin Kisch – Reportage und politischer Journalismus. Bremen: Schünemann Universitätsverlag 1973
- Sloan, W. David; Parcell, Lisa Mullikin*: American Journalism. History, Principles, Practices. North Carolina: McFarland 2002
- Steinmetz, Rüdiger*: Zwischen Journalismus und Kunst. Die Reportage im Fernsehen. Medium Nr. 4/1988
- Time Incorporated*: An informal History, New York: Time inc. 1960
- Ullstein, Karl*: Der Verlag Ullstein zum Welt-Reklame-Kongreß, Berlin: Verlag Ullstein 1929, S. 229ff.
- Toeplitz, Jerzy*: Geschichte des Films. Bd 1: 1895-1933. Bd. 2: 1934-1945. Frankfurt Berlin 1983
- Vos, Tim P.*: News Writing Structure and Style. In: Sloan, W. David; Parcell, Lisa Mullikin: American Journalism. History, Principles, Practices. North Carolina: McFarland 2002, S. 296-305
- Warren, Carl N.*: Modern News Reporting. New York: Harper&Bros. 1934
- Zimmermann, Peter*: Dokumentarfilm, Reportage, Feature. In: Heller, Heinz-B.; Zimmermann, Peter: Bilderwelten Weltbilder. Marburg 1990
- Zimmermann, Peter*: Geschichte von Dokumentarfilm und Reportage von der Adenauer-Ära bis zur Gegenwart. In: Ludes, Peter et al.: Geschichte des Fernsehens in der Bundesrepublik Deutschland. Bd. 3: Informations- und Dokumentationssendungen. München 1994

4. Мова і стиль, форми і жанри

- Bundesverwaltungsamt – Bundesstelle für Büroorganisation und Bürotechnik*: Bürgernahe Verwaltungssprache. Empfehlungen zu Inhalt und Darstellung. Merkblatt M 18. Köln: BBB, 5. Aufl., 1986
- Carstensen, Broder*: Beim Wort genommen. Bemerkenswertes in der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Verlag Gunter Narr 1986

- Dietze, Gabriele (Hrsg.):* Die Überwindung der Sprachlosigkeit. Texte aus der Neuen Frauenbewegung. Neuwied: Verlag Luchterhand 1981
- Dürrenmatt, Friedrich:* Der Auftrag oder Vom Beobachten des Beobachters der Beobachter. Zürich: Diogenes 1986
- Eick, Dennis:* Drehbuchtheorien. Eine vergleichende Analyse. Konstanz: UVK 2006
- Frauengruppe der Schweiz. Journalisten Union:* Die Sprache ist kein Mann, Madame. Bern: SJU-Sekretariat o. J. (1984)
- Gesellschaft für deutsche Sprache (Hrsg.):* Der Sprachdienst (erscheint 6 Mal im Jahr), Wiesbaden
- Häusermann, Jürg:* Journalistisches Texten. Sprachliche Grundlagen für professionelles Informieren. Konstanz: UVK2001
- Kiener, Wilma:* Die Kunst des Erzählens. Narrativität in dokumentarischen und ethnographischen Filmen. Konstanz: UVK Medien 1999
- Krauss, Sibylle:* Schule des Erzählens. Ein Wegweiser. Frankfurt: Fischer [3]1998
- Kruse, Otto:* Schreibstrategien des Erzählens. Was man für Geschichten braucht. In: Perrin, Daniel; Böttcher, Ingrid; Kruse, Otto; Wrobel, Arne (Hrsg.): Schreiben. Von intuitiven zu professionellen Schreibstrategien, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag 2002, S. 97-116
- Linden, Peter:* Wie Texte wirken. Anleitung zur Analyse journalistischer Sprache. Bonn: ZV-Verlag [2]2000
- Maienberg, Niklaus; Haller, Michael:* Die glatte Schreibe. Magazinjournalismus 1985: normierte Sprache oder solides Handwerk. Dossier Weiterbildung der Schweiz. Journalisten Union. Bern: SJU-Sekretariat 1985
- Manthey, Jürgen:* Die Unsterblichkeit Achills. Vom Ursprung des Erzählens. München, Wien: Carl Hanser 1997
- Martinez, Matias; Scheffel, Michael:* Einführung in die Erzähltheorie. München: C.H. Beck [5]1999
- Mothes, Ulla:* Dramaturgie für Spielfilm, Hörspiel und Feature. Konstanz: UVK 2001
- Parker, Philip:* The Art and Science of Screenwriting. Exeter: Intellect Ltd. [2]1999 (Dtsch: Die Kreative Matrix. Kunst und Handwerk des Drehbuchschreibens. Konstanz: UVK 2005)
- Pörksen, Uwe:* Plastikwörter. Die Sprache einer Internationalen Diktatur. Stuttgart: Klett-Cotta [3]1989

- Rauter, E. A.*: Wie eine Meinung im Kopf entsteht. Über das Herstellen von Untertanen. München: Weismann Verlag 1971 ff.
- Rauter, E. A.*: Vom Umgang mit Wörtern. München: Weismann Verlag 1978
- Riehl-Heyse, Herbert*: *Bestellte Wahrheiten. Anmerkungen zur Freiheit eines Journalistenmenschen.* München: Kindler Verlag 1989 (Droemer/Knaur 1992)
- Schmerl, Christiane*: Das Frauen- und Mädchenbild in den Medien. Opladen: Leske & Budrich 1984
- Schneider, Wolf*: Wörter machen Leute. Macht und Magie der Sprache. München: Piper Verlag 1996
- Schneider, Wolf*: Deutsch für Profis. Handbuch der Journalistensprache – wie sie ist und wie sie sein könnte. Hamburg: »Stern«-Buch, 5. Aufl., 1983; Stuttgart: Dt. Bücherbund 1984
- Schneider, Wolf*: Deutsch für Kenner. Die neue Stilkunde. Hamburg: »Stern«-Buch 1987
- Stanzel, Franz K.*: Theorie des Erzählens. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht (UTB) [6]1995
- Trömel-Plötz, Senta*: Gewalt durch Sprache, die Vergewaltigung von Frauen in Gesprächen. Frankfurt: Fischer Verlag 1994
- Weber, Markus*: Literarischer Journalismus. Zur Aktualität einer Tradition im deutschen Qualitätsjournalismus am Beispiel ausgewählter Zeitungen. Diplomarbeit. Universität Leipzig, Institut KMW 2005
- Weigel, Hans*: Die Leiden der jungen Wörter. Ein Antiwörterbuch. München: Deutscher Taschenbuch Verlag 1985
- Wolf, Christa*: Störfall. Nachrichten eines Tages. Neuwied: Luchterhand Verlag 1987; München: Dt. Taschenbuchverlag 1996

5. Оповідання та збірки репортажів

- Büscher, Wolfgang*: Deutschland – eine Reise. Berlin: Rowohlt 2005
- Büscher, Wolfgang*: Berlin-Moskau. eine Reise zu Fuß. Reinbek: Rowohlt 2003
- Brunold, Georg*: Sandrosen. Orientalische Reportagen. Reinbek b. Hamburg: Rowohlt 1991
- Dische, Irene*: Fromme Lügen. Erzählungen. Frankfurt: Eichborn 1989

- Egon Erwin Kisch-Preis*: Schreib das auf! Die besten deutschsprachigen Reportagen. Berlin: Aufbau Verlag 2000 ff.
- Fontane, Theodor*: Wanderungen durch England und Schottland (2 Bde). Husum: Verlag der Nation, [3]1998
- Geade, Peter-Matthias (Hrsg.)*: Frühstück in Timbuktu. Abenteuerliche Geschichten aus ‚Geo‘. München: Piper 1999
- Giordano, Ralph*: Die Spur. Reportagen aus einer gefährdeten Welt. Frankfurt. S. Fischer Verlag 1984
- Haller, Michael (Hrsg.)*: Aussteigen oder Rebellieren. Jugendliche gegen Staat und Gesellschaft. »Spiegel«-Buch. Reinbek: Rowohlt Verlag 1983
- Holzach, Michael*: Zeitberichte. Reportagen. München: Weismann Verlag 1986 Kapuściński, Ryszard: Meine Reisen mit Herodot. Frankfurt: Eichborn 2005
- Kapuściński, Ryszard*: Die Erde ist ein gewalttätiges Paradies – Reportagen, Essays, Interviews aus vierzig Jahren. München: Piper 2002
- Kapuściński, Ryszard*: Der Fußballkrieg. Berichte aus der Dritten Welt. Frankfurt: Fischer 2001
- Kapuściński, Ryszard*: Die Welt im Notizbuch. Frankfurt: Eichborn 2000
- Karst, Theodor (Hrsg.)*: Reportagen. Stuttgart: Philipp Reclam jun. 1981
- Kisch, Egon Erwin (Hrsg.)*: Klassischer Journalismus. Die Meisterwerke der Zeitung. Berlin: Kaemmerer Verlag 1923. Neuauflage München/ Frankfurt: Rogner & Bernhard bei Zweitausendeins o.J.
- Kisch, Egon Erwin*: Gesammelte Werke in 10 Bänden. Berlin (Ost): Aufbau Verlag 1961ff; Gesammelte Werke in Einzelausgaben. 12 Bände. Berlin: Aufbau-Verlag 1991ff.
- Kisch, Egon Erwin*: Nichts ist erregender als die Wahrheit. Reportagen aus vier Jahrzehnten, hrsg. von Walther Schmieding. 2 Bde., Köln: Kiepenheuer & Witsch o.J. (1979)
- Kisch, Egon Erwin*: Reportagen. Auswahl und Nachwort von Erhard Schütz. Stuttgart: Philipp Reclam jun. 1978
- Kisch, Egon Erwin*: »Landung in Australien« mit einem Nachwort von Hans-Albert Walter. Büchergilde Gutenberg 1985
- Koch, Erwin*: Von der Tagessschau, an einem späten Sonntagnachmittag. Wahre Geschichten. Zürich: Ammann Verlag 1997
- Koch, Erwin*: Wir weinen nicht. Zeugnisse, Berichte, Reportagen. Stuttgart: dtv 2004 (Erstv. Ruffer&Rub 2002)

- Krause-Burger, Sibylle*: Schau ich auf Deutschland. München: Deutsche Verlagsanstalt 2002
- Krause-Burger, Sibylle*: Wie Gerhard Schröder regiert. München: Deutsche Verlagsanstalt 2000
- Krause-Burger, Sibylle*: Joschka Fischer. Der Marsch durch die Illusionen. München: Deutsche Verlagsanstalt 1997
- Krause-Burger, Sibylle*: Über Manfred Rommel. Stuttgart: Verlag Poller 1982
- Krause-Burger, Sibylle*: Helmut Schmidt – aus der Nähe gesehen. Düsseldorf: Econ-Verlag 1980
- Kürbisch, Friedrich (Hrsg.)*: Dieses Land schläft einen unruhigen Schlaf. Sozialreportagen 1918-45 – Ein Lesebuch. Berlin: Verlag Dietz Nachf. 1981
- Kürbisch, Friedrich (Hrsg.)*: Der Arbeitsmann, er stirbt, verdirbt, wann steht er auf? Sozialreportagen 1880-1918. Berlin: Verlag Dietz Nachf. 1982
- Kürbisch, Friedrich (Hrsg.)*: Entlassen ins Nichts. Reportagen über Arbeitslosigkeit 1918 bis heute – Ein Lesebuch. Berlin: Verlag Dietz Nachf. 1983
- Leinemann, Jürgen*: Höhenrausch. Die wirklichkeitsleere Welt der Politiker. München: Blessing 2004
- Leinemann, Jürgen*: Sepp Herberger, ein Leben, eine Legende. Berlin: Heyne 2002
- Leinemann, Jürgen*: Nur nicht weiter so. Reportagen aus der Boner Republik. Zürich: Schw. Verlagshaus 1990
- Leinemann, Jürgen*: Macht. Psychogramme von Politikern. Frankfurt: Eichborn-Verlag 1984
- Mattussek, Matthias*: Palasthotel Zimmer 6101. Reporter im rasenden Deutschland. Reinbek: Rowohlt 1992
- Meienberg, Niklaus*: Zunder. Überfälle-Übergriffe-Überbleibsel. Zürich: Diogenes 1993
- Meienberg, Niklaus*: Heimsuchungen. Ein ausschweifendes Lesebuch. Zürich: Diogenes 1986
- Meienberg, Niklaus*: Vorspiegelung wahrer Tatsachen. Zürich: Limmat Verlag 1983
- Meienberg, Niklaus*: Reportagen aus der Schweiz. Darmstadt: Luchterhand 1975
- Parnass, Peggy*: Kleine radikale Minderheit. Hamburg: Konkret-Literatur Verlag 1985
- Petschull, Jürgen*: Der Märtyrer. Hamburg: Hoffmann und Campe 1986

- Rey, Romeo*: Reportagen aus Brasilien. Basel: Helbing & Lichtenhahn 1985
- Riehl-Heyse, Herbert*: Die Weihe des Ersatzkaisers und andere Geschichten. Basel: Helbing & Lichtenhahn 1986
- Roth, Joseph*: Panoptikum. Gestalten und Kulissen. Köln: Kiepenheuer & Witsch 1976, 1983
- Sartorius, Peter*: Die Lust am kalten Fegefeuer. Basel/Frankfurt a. M.: Helbing & Lichtenhahn 1988
- Schnibben, Cordt; Stephan Aust* : 11. September – Geschichte eines Terrorangriffs. Stuttgart dtv 2003
- Schnibben, Cordt*: Che und andere Helden. Hamburg: Rasch & Röhrling 1997
- Schnibben, Cordt*: Saigon export. Vietnams Comeback. Seltsame Berichte aus einem neu eröffneten Land. (Erstv. 1989) München: Goldmann 1991
- Schnibben, Cordt*: *Neues Deutschland. Seltsame Berichte aus der Welt der Bundesbürger.* Hamburg: Rasch & Röhrling 1988
- Scherzer, Landolf*: Grenz-Gänger. Berlin: Aufbau-Verlag 2005
- Schreiber, Hermann*: Werkstatt Bayreuth. München: Albrecht Knaus Verlag 1986
- Schreiber, Hermann*: Durchblicke. Reportagen aus dreißig Jahren Gegenwart. Zürich: Schweizer Verlagshaus 1989
- Sprecher, Margrit*: Gerichtsreportagen aus der Schweiz. Zürich: Ammann-Verlag 1984
- Wallraff, Günter*: Reportagen 1963-1974. Mit Materialien und einem Nachwort des Autors. Hrsg. von Dorlies Pollmann. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch 1985
- Wallraff, Günter*: Der Aufmacher. Der Mann, der bei Bild Hans Esser war. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch 1997
- Wallraff, Günter*: Ganz unten. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch 1993
- Winter, Max*: Das schwarze Wienerherz – Sozialreportagen aus dem frühen 20. Jahrhundert. Hrsg. von Helmut Strutzmann. Wien: Österreichischer Bundesverlag 1982
- Zeh, Juli*: Die Stille ist ein Geräusch. Eine Fahrt durch Bosnien. München: Goldmann 2002

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МІХАЕЛЬ ГАЛЛЕР

РЕПОРТАЖ

Верстка Є. Цимбаленко

Менеджмент видання О.Волошенюк

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 21,75.

Підписано до друку 01.07.2011 р.

Зам. №____. Наклад 1000 прим.